

Wij-vormen

TIM VAN DER ZANDEN

Levensbeschouwelijk onderwijs raakt aan de kern van wie leerlingen zijn, denken en worden. Omdat onderwijs voortdurend in beweging is, groeit de behoefte aan effectieve, doordachte werkvormen die niet alleen kennisoverdracht ondersteunen, maar ook bijdragen aan betrokkenheid, dialoog en het verkennen van verschillende perspectieven. In de rubriek Wij-vormen verkennen we werkvormen die in de praktijk het verschil maken. Wil jij ook een inspirerende of creatieve werkvorm delen? Stuur dan gerust een mail naar werkvormen@vdlginfo.nl. Vorming gebeurt niet vanzelf, die geven wij samen vorm. Wij-vormen: de rubriek over werkvormen voor jullie, door jullie. Dit keer: Oefenen met rituelen door Kevin Reuter.

“Of ik een leuke opdracht over rituelen heb? Nee, leuk is deze opdracht niet, maar wel doordacht,” vertelt Kevin Reuter over zijn werkvorm. Ons gesprek roept de vraag op wat nu eigenlijk het belangrijkste is bij een werkvorm: draait het om het behalen van het leerdoel, om de overdracht van kennis? Moet een werkvorm eigenlijk leuk zijn om effectief te zijn, of gebeurt er iets anders door het gebruik van een werkvorm?

De kracht van herhaling

Op het dr. Knippenbergcollege in Helmond starten de brugklasleerlingen havo/vwo met de methode Wijs Worden van uitgeverij Damon. De methode introduceert basisbegrippen levensbeschouwing. Van leerlingen wordt verwacht dat ze niet alleen definities (her)kennen, maar deze ook kunnen begrijpen en toepassen. Daarvoor maakte docent Kevin Reuter een opdracht die de denkstappen voor leerlingen zichtbaar maakt. Het onderwerp: rituelen.

De complete werkvorm bestaat uit drie delen. Nadat de theorie uit het boek is behandeld, maken de leerlingen een oefentoets. Daarin is duidelijk de opbouw van denken te zien: van reproductie (benoem kenmerken van een ritueel) naar toepassing (waarom is er wel of niet sprake van een ritueel bij een bepaalde bron) en inzicht (bedenk eigen voorbeelden bij de kenmerken van een ritueel).

Het werkt motiverend dat iedereen het kan leren. Net als bij rituelen zit de kracht hem in de herhaling.

Tot slot bekijken leerlingen in tweetallen video's op de website ditgeloofik.nl. In de video's maak je kennis met de humanist Lune (12 jaar, houdt van boogschieten), de moslima Rouwayda (12 jaar en gek op paarden) en nog 5 andere jongeren die vanuit hun levensbeschouwingen vertellen over rituelen, feesten, eten en andere thema's. “Ik heb zelf verdiepende vragen bedacht bij de geweldige video's op die site,” vertelt Reuter. “De site is lekker actueel en laat echte leeftijdgenoten zien; goed materiaal.” Het oefenboek, met vragen en opdrachten over de video's (zie afbeelding 1 en 2), oogt verzorgd en compleet. Leerlingen ervaren direct resultaat: ze zien dat ze een begrip niet alleen kunnen opnoemen, maar ook kunnen toepassen. Het werkt motiverend, zodat iedereen het kan leren. Net als bij rituelen zit de kracht in de herhaling.

3. Klik nu op de blauwe pijl achter de letters 'Dit geloof ik' en selecteer 'thema' in plaats van 'kind'. Klik nu op het thema ritueel
4. Vul de 3 kenmerken van een ritueel in in kolom A
5. Bekijk de rituelen van Ronit (Joods) en noteer de voorbeelden van de drie kenmerken van een ritueel in in kolom

2. Zie je in de video een voorbeeld van een levensvraag, zo ja welke?
3. Zie je in de video een voorbeeld van een gewone vraag, zo ja welke?
4. Noem 1 feit uit de video?
5. Noem een mening uit de video?
6. Is Lune atheïst?

Bruikbaarheid in de praktijk

De complete werkvorm is inhoudelijk sterk, oogt aantrekkelijk en draait vooral om het behalen van een leerdoel. De overdracht van kennis is niet altijd het doel; soms mag iets ook gewoon leuk zijn. De website ditgeloofik.nl is slim en speels vormgegeven; ongetwijfeld dat het de beoogde doelgroep aanspreekt. En voor de volledigheid: de werkvorm is in de lessen van Reuter een les- en huiswerkopdracht. Leerlingen krijgen er geen cijfer voor. Wel zou er volgens Reuter meer ruimte mogen zijn om de leerlingen te ondersteunen in het formuleren van hun eigen antwoorden. Leerlingen leren dan niet alleen om begrippen te herkennen, maar ook om op een toetsvraag een samenhangend antwoord te verwoorden. Toch is de basis stevig. *Wijs Worden* is een helder voorbeeld van hoe didactiek ook zijn eigen rituelen kent die kunnen bijdragen aan levensbeschouwelijke vorming.

Constructivistisch leren

Een inspirerende boek voor het belang van werkvormen is *Nooit meer een kleurplaat*. In dit boek wordt uitvoerig aandacht besteed aan onderwijs waarbij de leerling leert door middel van (de eigen) ervaring. Henk Kuindersma, godsdienstpedagoog en promovendus in de godsdienstpedagogiek, combineerde zijn werk als onderwijzer met studies in onderwijskunde, pedagogiek en theologie. Hij werd de grondlegger van de Kindertheologie. In zijn proefschrift keert hij zich af van de overdrachtsdidactiek en pleit hij voor een gevarieerde leeromgeving waarin kinderen actief deelnemen en ervaringen delen met anderen. De inzichten van de Russische leer- en ontwikkelingspsycholoog Lev Vygotsky

Wij-vormen

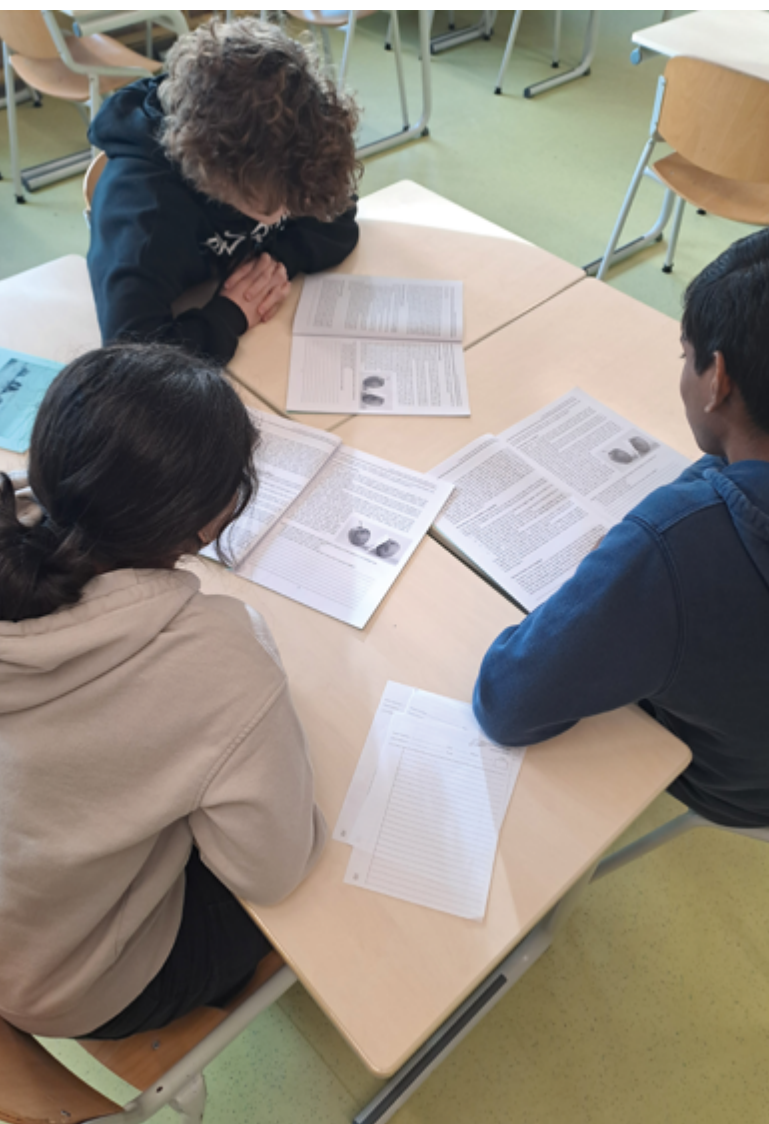
zijn ook een belangrijke bron voor de kindertheologie. We zien de ideeën van Vygotsky bijvoorbeeld terug in het ontwikkelingsgericht leren. De stroming waar deze ideeën bij horen heet het ‘sociaal constructivisme’. In die woorden zie je het sociale aspect terug: leren door wat je samen doet en ervaart, en het aspect van zelf construeren: actief bouwen aan de eigen ontwikkeling.

Anders verwoord: “Om de te leren stof op een ‘diepe’ manier te verwerken en daadwerkelijk te bouwen aan kennisstructuren, is het belangrijk om verschillende soorten leeractiviteiten te verrichten. Deze ‘nieuwe’ inzichten over leren liggen ten grondslag aan de principes van activerende didactiek en komen samen in constructivistische visies op leren. Binnen het constructivistische kader (...) is er “geen sprake van pakketjes kennis die van het hoofd van de leraar getransporteerd worden

naar het hoofd van de leerling. De kern van deze visie is dat een leerproces bestaat uit het samengaan van doen en denken, van ervaring en reflectie op ervaring” (Van Dijk-Groeneboer, 2022, p. 53).

Leuk én leerzaam

Een leuke werkvorm wekt nieuwsgierigheid, een leerzame werkvorm houdt die nieuwsgierigheid vast. Plezier zorgt dat leerlingen willen beginnen, maar structuur, uitdaging en betekenis zorgen dat ze blijven leren. Inspirerende, effectieve werkvormen zijn doelgericht, betekenisvol en dagen uit tot denken. Ze hebben een aantrekkelijke vorm, maar ook inhoudelijke diepte. En bovenal bieden ze ruimte voor reflectie, om even stil te staan bij wat je geleerd, gedacht of gevoeld hebt. Hopelijk heb je als lezer nu ook iets geleerd of inspiratie gekregen.

Bronvermelding

<https://ditgeloofik.nl/>

Hutter, M. & Kuindersma, H. (2022).

Nooit meer een kleurplaat. Raak geïnspireerd door kindertheologie.

Van Dijk-Groeneboer, M. et al (2020).

Handboek Vakdidactiek Levensbeschouwing & Religie: Leven leren vanuit je wortels.

**stuur voor de volledige bronnenlijst een bericht naar werkvormen@vdlginform.nl*

Tim van der Zanden is docent levensbeschouwing op het Theresialyceum te Tilburg. Daarnaast beheert hij de rubriek Werkvormen in de Narthex en doet hij onderzoek naar het imago van het schoolvak levensbeschouwing”.

Kevin Reuter (1995) is werkzaam als docent in Helmond. Hij maakt daarnaast deel uit van het bestuur van de vakvereniging van docenten Godsdienst en Levensbeschouwing (VDLG) en schrijft mee aan het LERVO-inspiratieboek Nieuwe werelden openen.

Werkvormen

Tim van der Zanden

Kevin Reuter

Famous last words

Mijn laatste boodschap aan de wereld

JANE GOODALL

Op de plek waar ik mij nu bevind, kijk ik terug op mijn leven.
Ik kijk terug op de wereld die ik heb achtergelaten.
Welke boodschap wil ik nalaten?

Ik wil dat jullie allemaal begrijpen dat ieder van jullie een rol te spelen heeft.

Misschien weet je het niet, misschien zul je het nooit ontdekken, maar je leven doet ertoe, en je bent hier met een reden. Ik hoop alleen dat die reden duidelijk zal worden terwijl je je leven leidt.

Ik wil dat je weet dat, of je die rol nu vindt of niet, je leven van betekenis is, en dat je elke dag dat je leeft, een verschil maakt in de wereld. En jij bent degene die kiest wát voor verschil je maakt.

Ik wil dat je begrijpt dat wij deel zijn van de natuurlijke wereld. En zelfs vandaag, nu de planeet donker lijkt, is er nog steeds hoop.

Verlies die hoop niet.
Want als je de hoop verliest, word je apathisch en doe je niets.

En als je wilt behouden wat er nog mooi is in deze wereld, als je de planeet wilt redden voor de toekomstige generaties, voor je kinderen en hun kinderen, denk dan na over de daden die je elke dag stelt. Want vermenigvuldigd met een miljoen, een miljard keer, kunnen kleine daden leiden tot grote veranderingen.

Ik hoop dat je begrijpt dat dit leven op planeet Aarde niet het einde is. Ik geloof, en nu weet ik, dat er leven is voorbij de dood, dat ons bewustzijn blijft voortbestaan.

Ik kan je, van waar ik nu ben, niet over geheimen vertellen die niet de mijne zijn.

Ik kan je niet zeggen wat je zult vinden wanneer je de aarde verlaat. Maar ik wil dat je weet dat het leven dat je leidt op aarde invloed zal hebben op het leven dat je zult ervaren na je dood.

Boven alles wil ik dat je nadenkt over het feit dat wij, zolang we op deze planeet leven, deel zijn van Moeder Natuur. We zijn afhankelijk van haar — voor schone lucht, voor water, voor voedsel, voor kleding, voor alles.

En terwijl we het ene ecosysteem na het andere vernietigen, terwijl we klimaatverandering verergeren en steeds meer soorten laten verdwijnen, moeten we alles doen wat in onze macht ligt om de wereld beter te maken voor de kinderen die vandaag leven en voor allen die nog zullen komen.

Jij hebt de kracht om een verschil te maken. Geef niet op. Er is een toekomst voor jou. Doe je best, zolang je nog leeft op deze prachtige planeet Aarde, waar ik nu van bovenaf op neer zie.

God zegene jullie allemaal.

De Britse gedragsbioloog Jane Goodall overleed eind september op 91-jarige leeftijd. Zij werd vooral bekend door haar studie naar het leven van chimpansees in een park in Tanzania. Zij deed veel wetenschappelijke ontdekkingen en zette zich onvermoeibaar in voor goede leefomstandigheden en het beeindigen van dierproeven op chimpansees. Voor velen was zij een moreel kompas en bron van inspiratie. Deze laatste woorden sprak zij uit in de Netflix documentaire ‘Famous Last Words: Dr. Jane Goodall’, in een fragment dat ook op Youtube te vinden is.